

Språkinriktad undervisning som främjar språklig tillgänglighet i högre årskurser

Kompetento 2026-04-27

Marika Habbe

Leg Logoped, Specialist språk-, läs- och
skrivsvårigheter i skolåldern.

Utredare, Socialstyrelsen

marika.habbe@socialstyrelsen.se

Annelie Westlund

Specialpedagog,

Processtödjare, Utbildningsförvaltningen,

Stockholm stad

annelie.westlund@edu.stockholm.se

Vilka är vi?

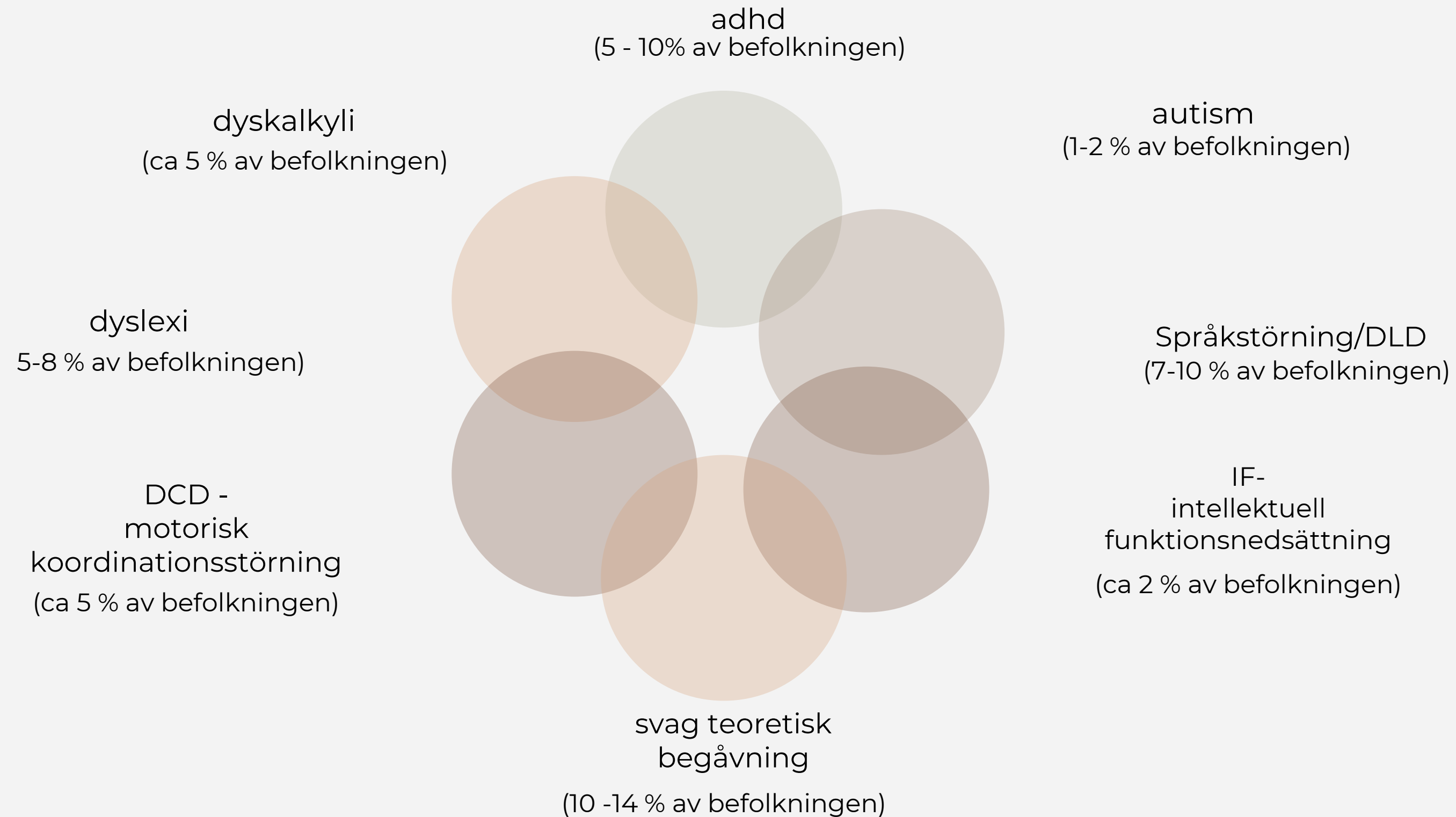

Vad är språkstörning (DLD)?

- Svårigheter att använda och förstå språk.
- Drabbar oftast flera språkliga områden.
- Skiftar form under livet.
- 7 – 10 % av befolkningen.
- Stark hereditet samverkande gener.
- Stark koppling till dyslexi, adhd, autism, inlärningssvårigheter och motoriska problem när barnen följs över tid - men inte alltid!
- Kan leda till skolsvårigheter, mobbning, psykiatrisk ohälsa, sociala svårigheter
- Eleven behöver utredas brett, följas över tid och få separat stöd för separata svårigheter **samtidigt!**

Samvariation mellan utvecklingsrelaterade funktionsnedsettningar

Varför är språkstörning fortfarande så okänt? (särskilt i skolåldern och hos äldre ungdomar)

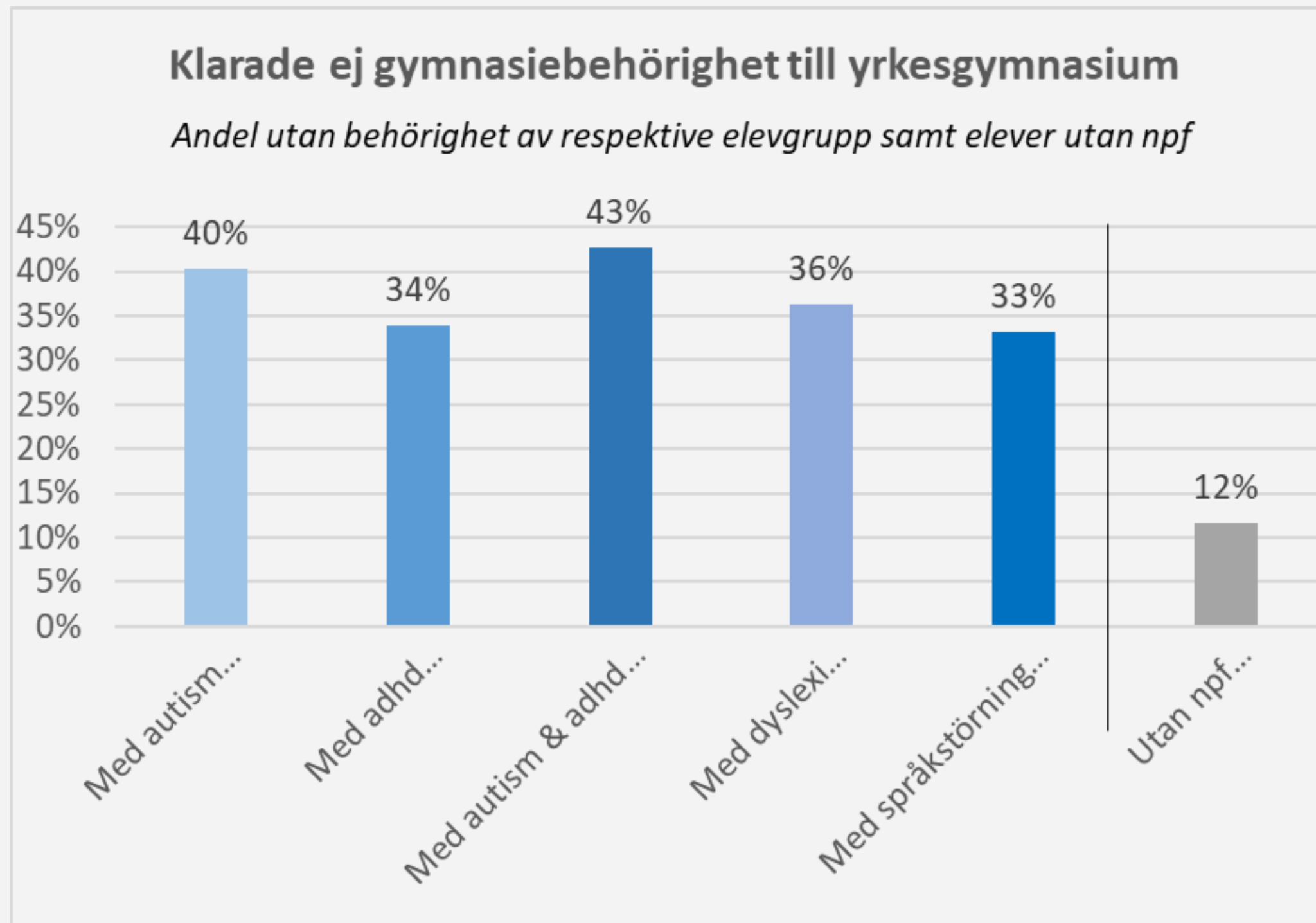
- Språkstörning redovisas inte i Socialstyrelsens patientregister
- Skolsköterskor har dålig kännedom om DLD (NAG DLD)
- På många ställen i Sverige tar logopedmottagningar inte emot barn och ungdomar i skolåldern, utan hänvisar till skolan, där kunskapen är låg
- Språkstörning är en s.k. “dold” funktionsnedsättning
- I äldre diagnossystem ställdes inte språkstörningsdiagnos om personen hade annan NDD
- Väldigt lite forskning jfrt med t.ex autism, adhd – särskilt för svenska förhållanden

Det finns ett stort mörkertal om hur det är att växa upp med språkstörning!

Kunskapsläget kring förekomst och konsekvenser av språkstörning hos normalbegåvade unga och vuxna i ett livsperspektiv – förstudie

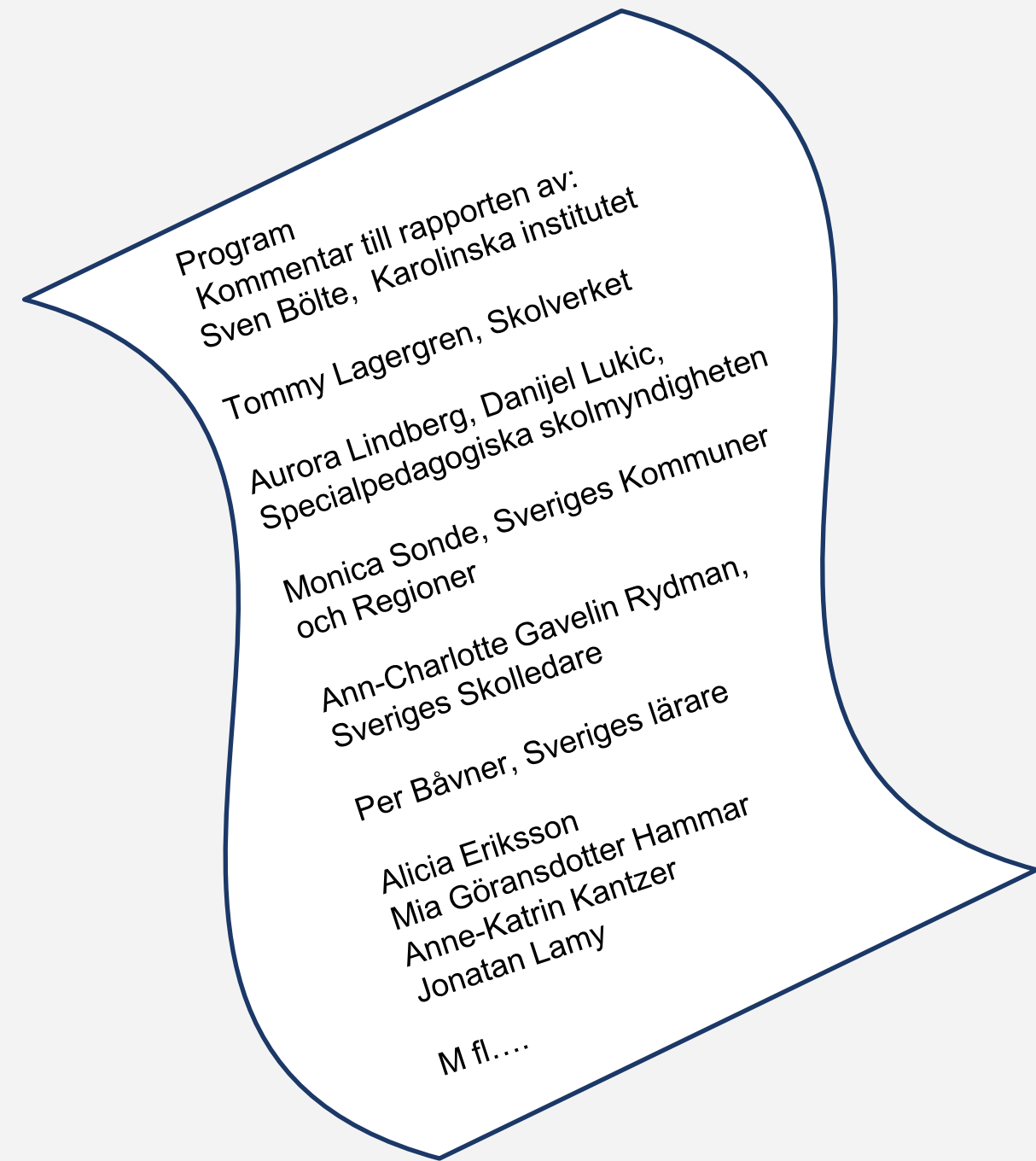
- **Omfattande konsekvenser** för den som har en grav språkstörning
- Begränsad språklig förmåga kan leda till **sämre livskvalitet**
- Språkstörning är en **riskfaktor för mobbning, psykisk ohälsa**
- Språkliga svårigheter kan dölja sig bakom **beteendeproblem**
- Behandling och individuellt **stöd varierar** och **uteblir oftast för skolbarn**
- **Sällsynt att språkstörning hos vuxna utreds** eller att de erbjuds behandling

Situationen för åk 9-elever med NPF/NDD i Sverige

NPF i denna statistik:
autism, add, adhd,
dyslexi eller
språkstörning,
Inte intellektuell
funktionsnedsättning.

Många skolor har inte en lärmiljö som fungerar väl för elever med NPF!

inspelad webbsändning från utbildningsutskottets
öppna sammanträde om rapporten 2026-03-31

Skolgång och studieresultat för elever
med NPF. Rapport 2026

NAG DLD – Nationell arbetsgrupp kring språkstörning (DLD)

- Uppdrag från NPO Barns och Ungas Hälsa, Kunskapsstyrning hälso och sjukvård
- Nationell arbetsgrupp nov 2023 till nov 2025

Resultat:

- Ojämlig vård till personer m DLD
- Skillnader i tillgång till logopediska insatser för barn med DLD, både inom regionala och kommunala verksamheter
- Bostadsort och ålder

Om man vill veta mer: **webbinarium 15 juni kl 15 - 16**

Anmälan till webinariet och länk till rapporten :

[Kartläggning av tillgång till logopediska insatser för barn och ungdomar med språkstörning](#)

Kartläggning av tillgång till
logopediska insatser för barn
och ungdomar med
utvecklingsrelaterad
språkstörning (DLD)

” ...uppdrag att ta fram ett nationellt hälsoprogram för barn och unga till och med 20 års ålder.

Programmet ska bland annat främja barns och ungas hälsa och utveckling och förebygga ohälsa. ”

RU S2023/02379 från augusti 2023. Slutredovisning januari 2027

Sakkunniga + myndighetsrepresentanter i projektet

Avvikande språk- och kommunikationsutveckling i skolåldern

Ketty Andersson, Logoped, Docent, Lunds universitet

Agneta Fröjdman, Skolsjuksköterska, samordnare EMI, Västmanland

Petri Partanen, Skolpsykolog, PhD, Mittuniversitetet

Josef Milerad, Skolläkare, barnläkare, Docent, Karolinska Institutet

Sarah Granberg, PhD, audionom SPSM,

Liv Thalén, Logoped, PhD, SBU

Åsa Elebring, undervisningsråd, specialpedagog, Skolverket

Linda Backman, vetenskaplig projektledare, Socialstyrelsen

Marika Habbe, projektledare Socialstyrelsen

Uppföljning av språkutvecklingen

- I Sverige följs språk- och kommunikationsutvecklingen hos barn 0-5 år kontinuerligt av BVC-sköterskan (www.rikshandboken.se)
- I skolåldern – pedagogisk uppföljning av språk men inte hos skolsköterskan
- Många språkstörningar och annan NDD blir tydliga först i skolåldern – men få remisser skickas, utredningar och stödinsatser görs för sent (eller inte alls)

Frågeställningar

- Hur kan vi inom EMI och skolan bättre identifiera språk- och kommunikationssvårigheter i åldrarna 6-20 år.
- Vid vilka tidpunkter i barnets ålder bör dessa undersökningar lämpligen utföras?
- Hur ska identifierade eller misstänkta utvecklingsavvikelse (inom språk och kommunikation) därefter handhas?

Lansering av nationellt hälsoprogram för barn och unga sker den 21 augusti 2026. Efter det hittar du själva programmet på kunskapsguiden.se.

[https://www.socialstyrelsen.se/kunskapsstod-och-regler/omraden/god-och-nara-
vard/nationellt-halsoprogram-for-barn-och-unga/](https://www.socialstyrelsen.se/kunskapsstod-och-regler/omraden/god-och-nara-vard/nationellt-halsoprogram-for-barn-och-unga/)

När bör man misstänka och utreda DLD i skolmiljö hos äldre barn och tonåringar?

Centrala varningssignaler att uppmärksamma (10–18 år)

A. Språkliga svårigheter

- **Svårigheter att förstå längre instruktioner**, komplex grammatik och fackuttryck.
- **Svagt arbetsminne kopplat till språk** (svårt att hålla flera muntliga steg i minnet).
- **Långsam bearbetning av muntlig information** – behöver mer tid eller repetitioner.
- **Påtagliga svårigheter att formulera sig muntligt**: otydlig struktur, få detaljer, hoppar mellan idéer.
- **Svaga narrativa färdigheter** (svårt att återberätta eller sammanfatta).

Forts. När bör man misstänka och utreda DLD i skolmiljö hos äldre barn och tonåringar?

B. Skolrelaterade indikatorer (särskilt tydliga i tonåren)

- **Svårigheter i NO/SO och matematik** när texterna blir språkligt komplexa.
- **Långsam läsförståelse** eller bristande inferensförmåga trots teknisk avkodning som fungerar.
- **Upprepade F-varningar i teoretiska ämnen** eller ojämna betyg med svagare prestation i språk- och texttungt ämnen.
- **Sämre resultat på uppgifter med öppna svar** (resonemang, analys, diskussion).
- **Hög frånvaro** eller undvikandebeteenden kring muntliga presentationer.
- **Svårigheter att ta anteckningar** eller att följa genomgångar.

Forts. När bör man misstänka och utreda DLD i skolmiljö hos äldre barn och tonåringar?

C. Sociala och emotionella indikatorer

Flera översikter pekar på att äldre elever med DLD ofta visar:

- Tillbakadragenhet i klassrumsdiskussioner
- Missförstånd i social kommunikation
- Konflikter eller upplevd “social klumpighet”
- Låg självkänsla, stress eller nedstämdhet
- Bristande delaktighet i grupparbeten

Forts. När bör man misstänka och utreda DLD i skolmiljö hos äldre barn och tonåringar?

När bör skolpersonal initiera språkbedömning eller remiss?

- 1. Akademiska svårigheter kvarstår trots pedagogiska anpassningar**
→ särskilt vid bristande läsförståelse, svaga skrivna resonemang, och svårigheter med ämnesspråk.
- 2. Eleven uppvisar språkliga tecken vid informella bedömningar**
→ t.ex. svårt att återberätta, hålla röd tråd, förstå instruktioner, eller börja om meningar.
- 3. Läraren beskriver kommunikativa svårigheter i flera ämnen**
→ inte endast i svenska/engelska.
- 4. Eleven visar tydliga svårigheter på korta språkliga screening-uppgifter**
  - meningsrepetition
  - nonordsrepetition
  - narrativ återberättelse
  - komplex instruktionstest (följa instruktioner)
- 5. Elevhälsodata visar riskmönster**
→ låg måluppfyllelse, frånvaro, stress, eller återkommande behov av extra genomgångar.

Forts. När bör man misstänka och utreda DLD i skolmiljö hos äldre barn och tonåringar?

Praktiska rekommendationer i skolmiljö - utredning

A. Samla information:

- lärarobservation + skoldata
- kort språklig screening
- fördjupad logopedbedömning (fråga efter eller initiera)

B. Titta alltid på funktion, inte bara testresultat

DLD hos äldre yttrar sig ofta i skol- och livsfunktion snarare än enstaka testpoäng.

C. Var särskilt uppmärksam vid flerspråkighet

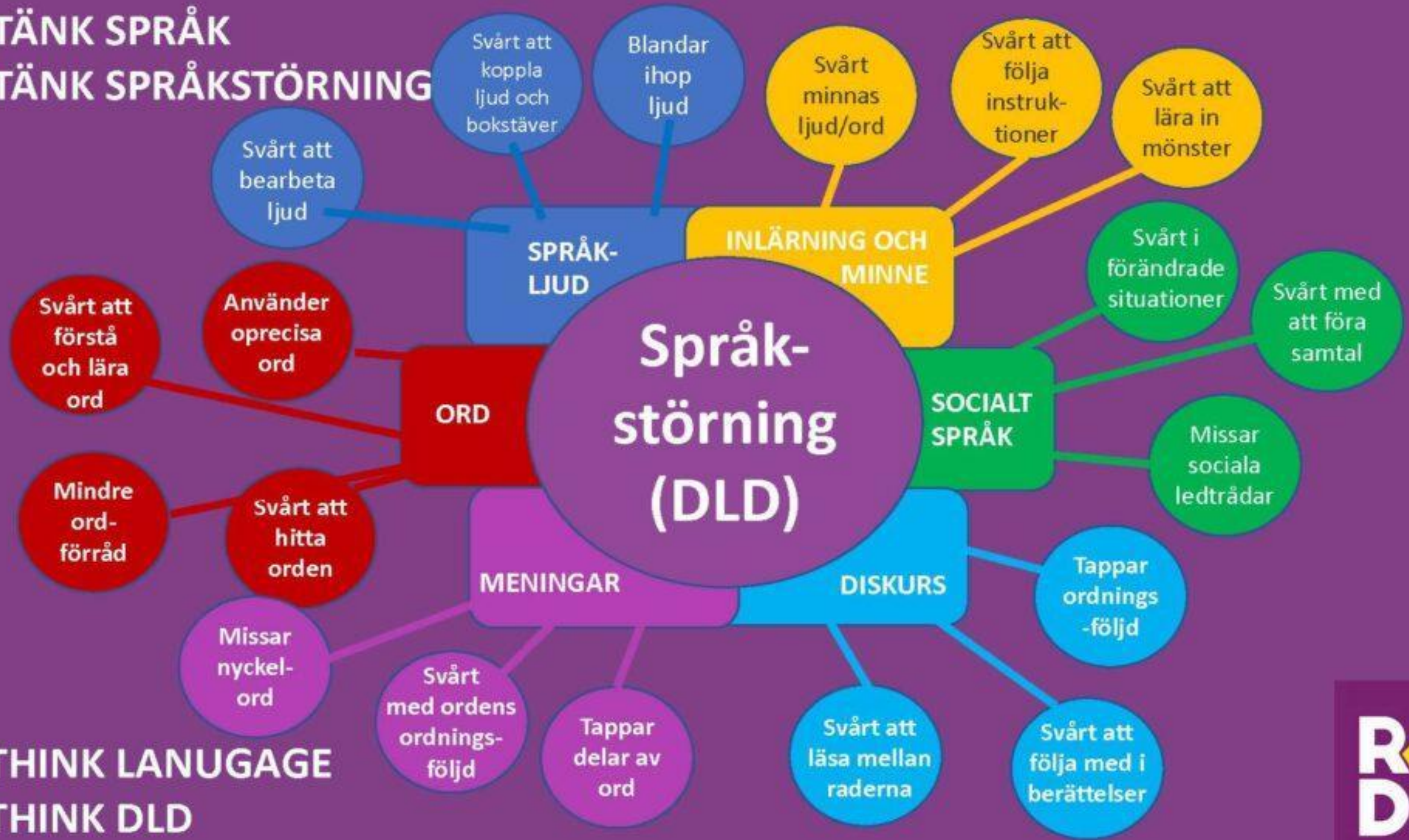
Forskningen rekommenderar att använda:

- dynamisk bedömning
- narrativ analys
- jämförelse med elevens exponeringshistorik (inte enbart jämförelse med enspråkiga normer).

D. Språkliga svårigheter bör inte avfärdas som “omognad” efter 12 års ålder

TÄNK SPRÅK

TÄNK SPRÅKSTÖRNING

THINK LANGUAGE

THINK DLD

Språkutveckling och läsning - kommunicerande kärn

ORDFÖRRÅD BYGGS BIT FÖR BIT

Ord är byggstenarna i språk, förståelse och tänkande.

UTAN LÄSNING/LYSSNING

Begränsad exponering för ord ger ett mindre ordförråd.

≈ 15 000 ORD

MED LÄSNING/LYSSNING

Regelbunden läsning och lyssning bygger ett rikt och brett ordförråd.

≈ 50 000 ORD

EN LÄSANDE
17-ÅRING KAN HA
ÖVER TRE GÅNGER
SÅ STORT
ORDFÖRRÅD!

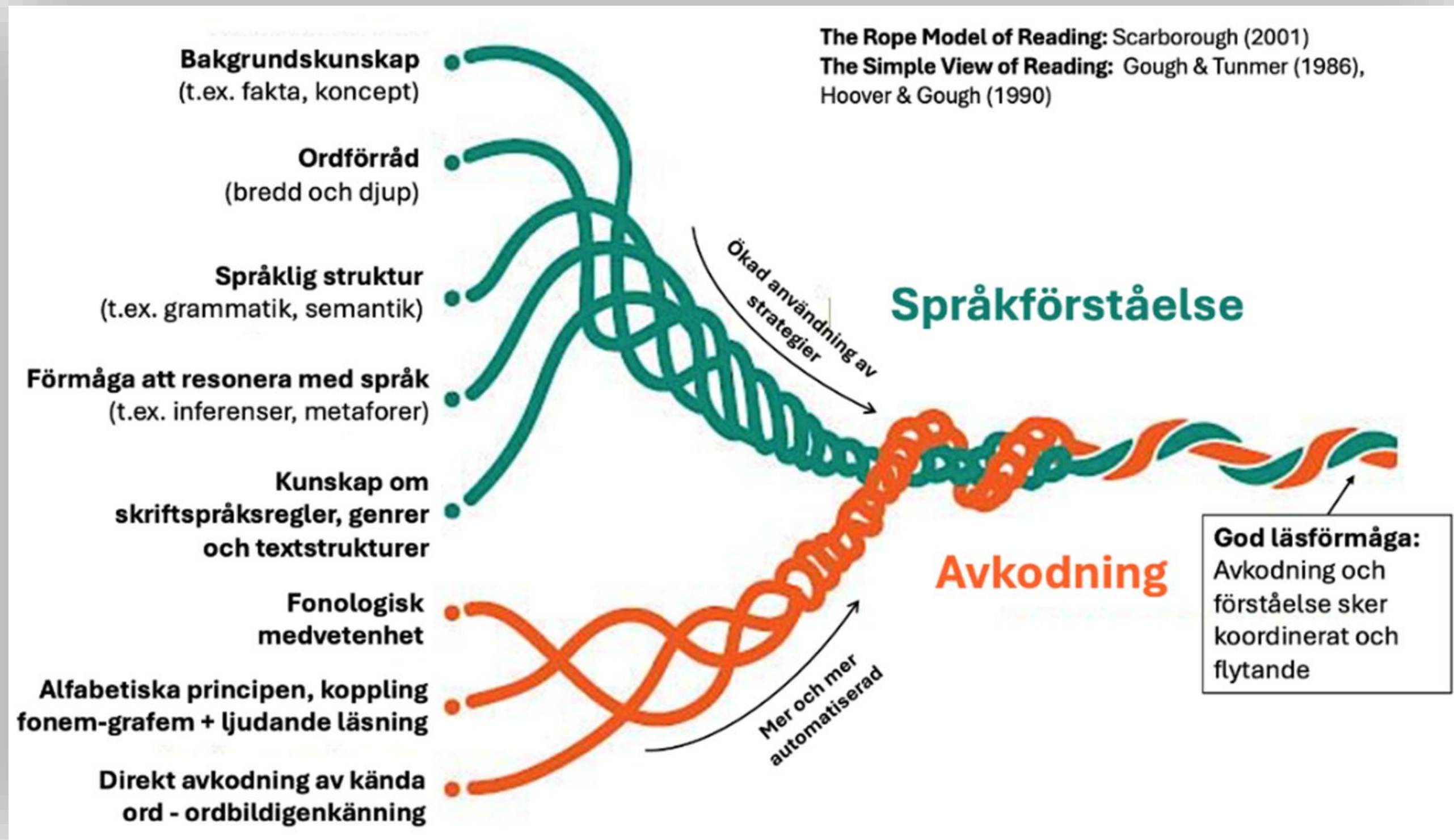

Färre ord – svårare att förstå komplexa texter och uttrycka tankar.

Fler ord – lättare att förstå, lära och uttrycka sig på djupet.

The Rope Model of Reading

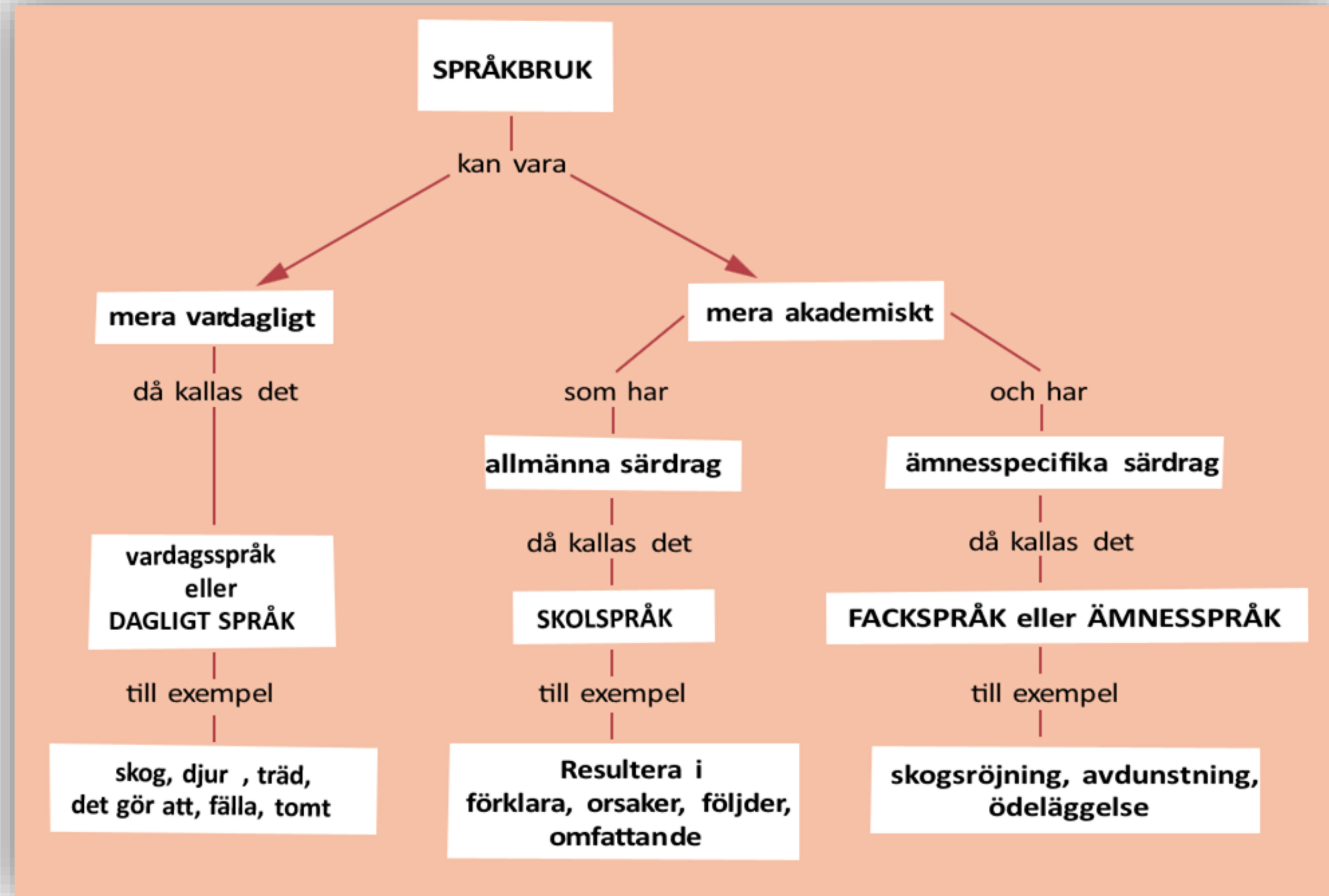

Instruktion som utmanar

I en uppgift i samhällskunskap uppmanar läraren eleverna att uttrycka hur de tänker men inte diskutera sin egen åsikt. Vad skillnaden är däremellan funderar gymnasieeleven Karl länge på.

Han försöker fråga men tycker inte att han får något riktigt svar. Eftersom läraren beskriver att man ska göra det ena men inte det andra måste det ju vara en viktig skillnad.

Språkstörning i SO-ämnena

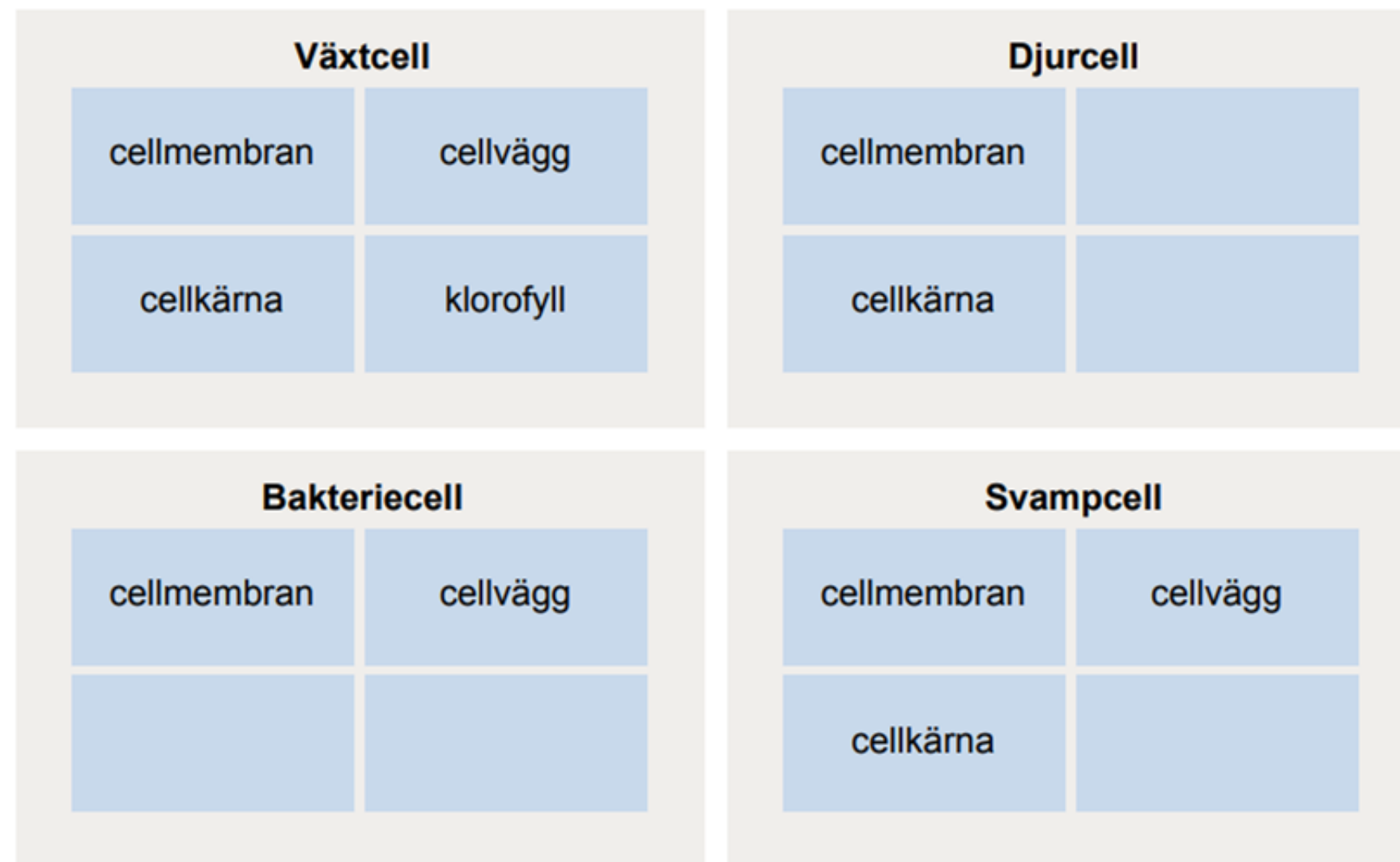

Språkstörning i SO-ämnena

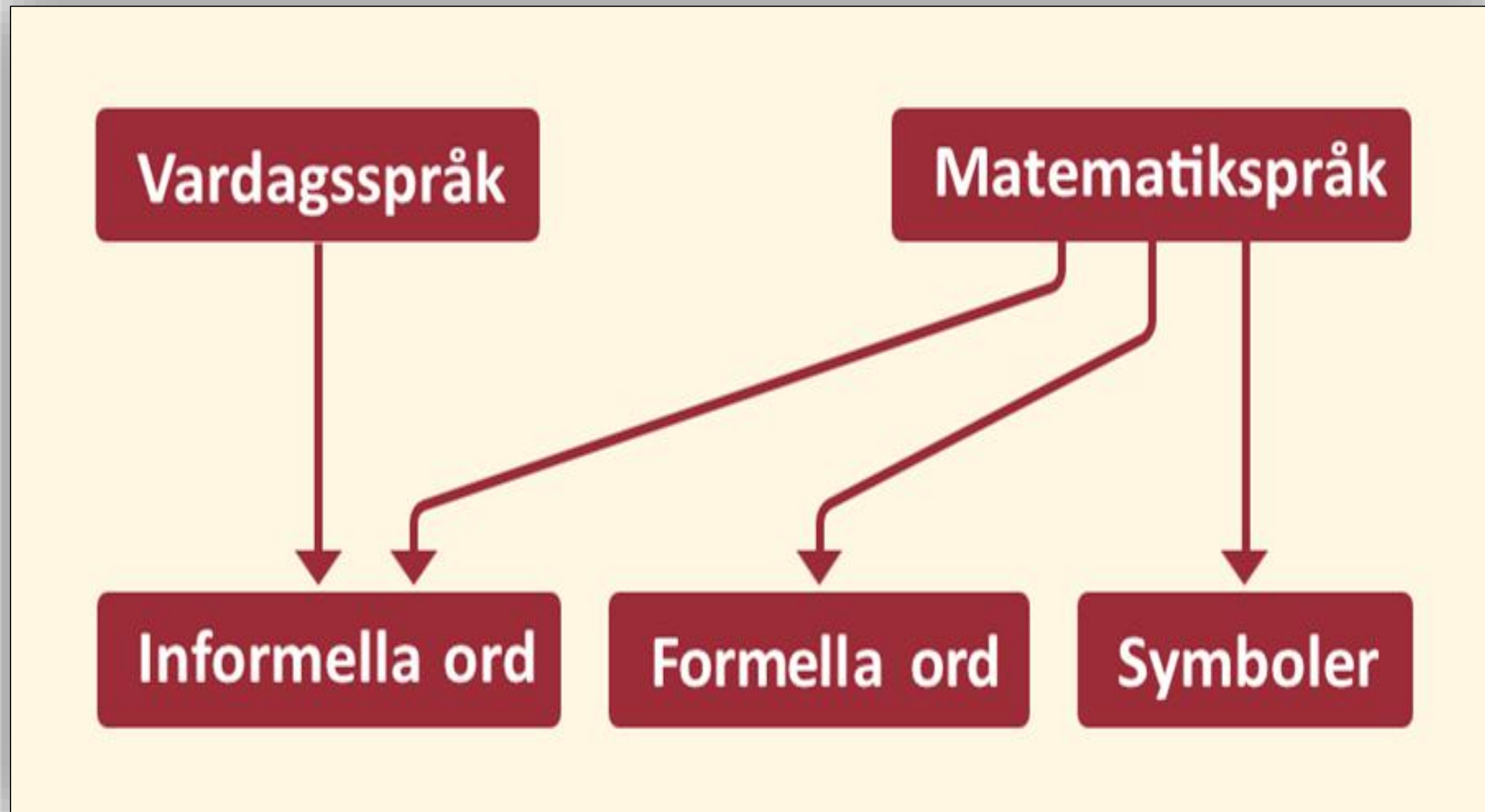
Ord	Förklaring	Så här kan ordet förekomma i undervisningen
analysera	Att dela upp något i mindre delar och undersöka varje del för sig.	Analysera effekterna av ett varmare klimat i Sverige.
jämföra	Att hitta likheter och olikheter mellan två saker eller flera saker.	Jämför Centerpartiets och Vänsterpartiets syn på friskolors möjlighet att ta ut vinst.
argumentera	Att framföra stöd för en åsikt i en fråga.	Argumentera för rösträtt från 16 år.

Språkstörning i NO-undervisningen

	bakteriecell	växtcell	djurcell	svampcell
cellmembran	ja	Ja	Ja	ja
cellvägg	ja	ja	nej	ja
cellkärna	nej	Ja	Ja	ja
klorofyll	nej	ja	nej	nej

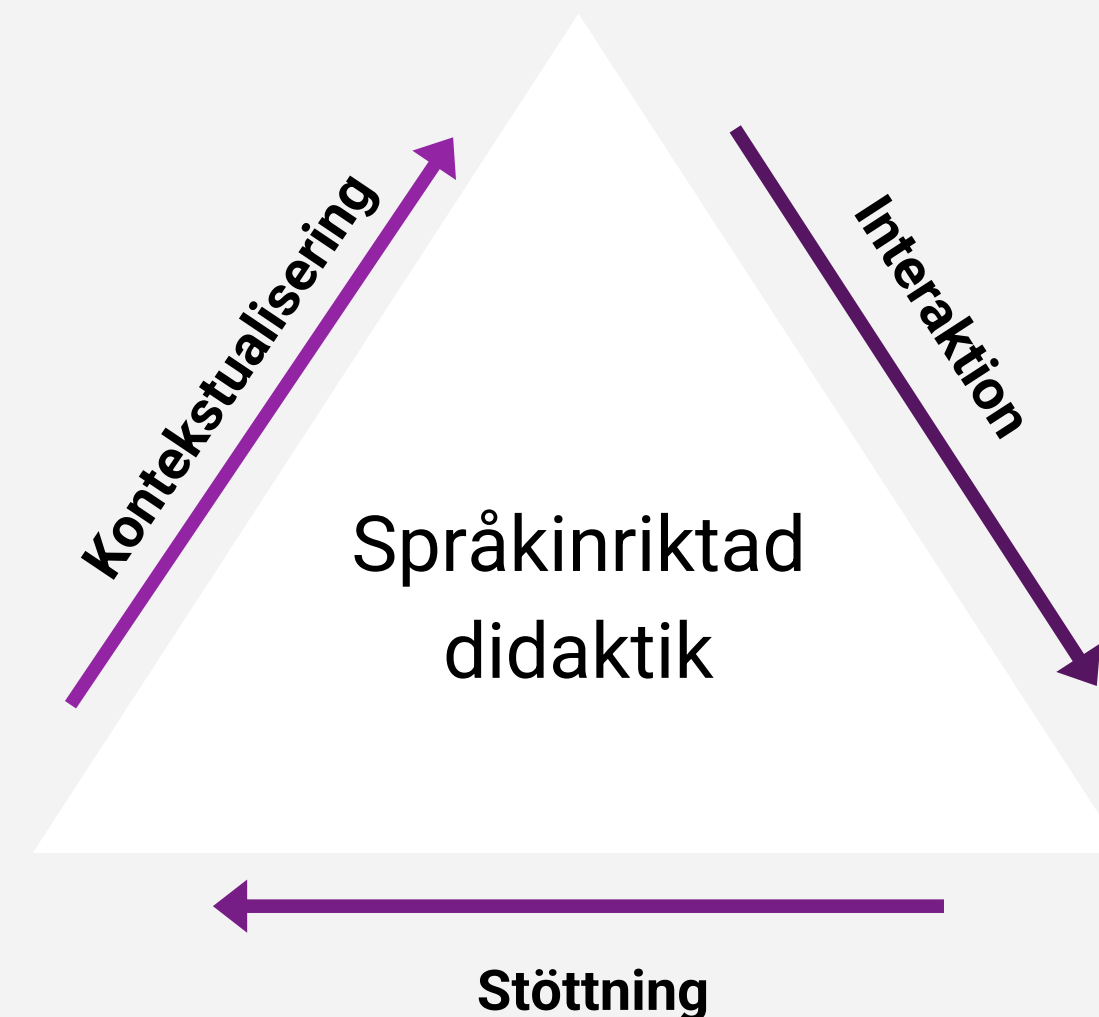

Språkstörning i matematik

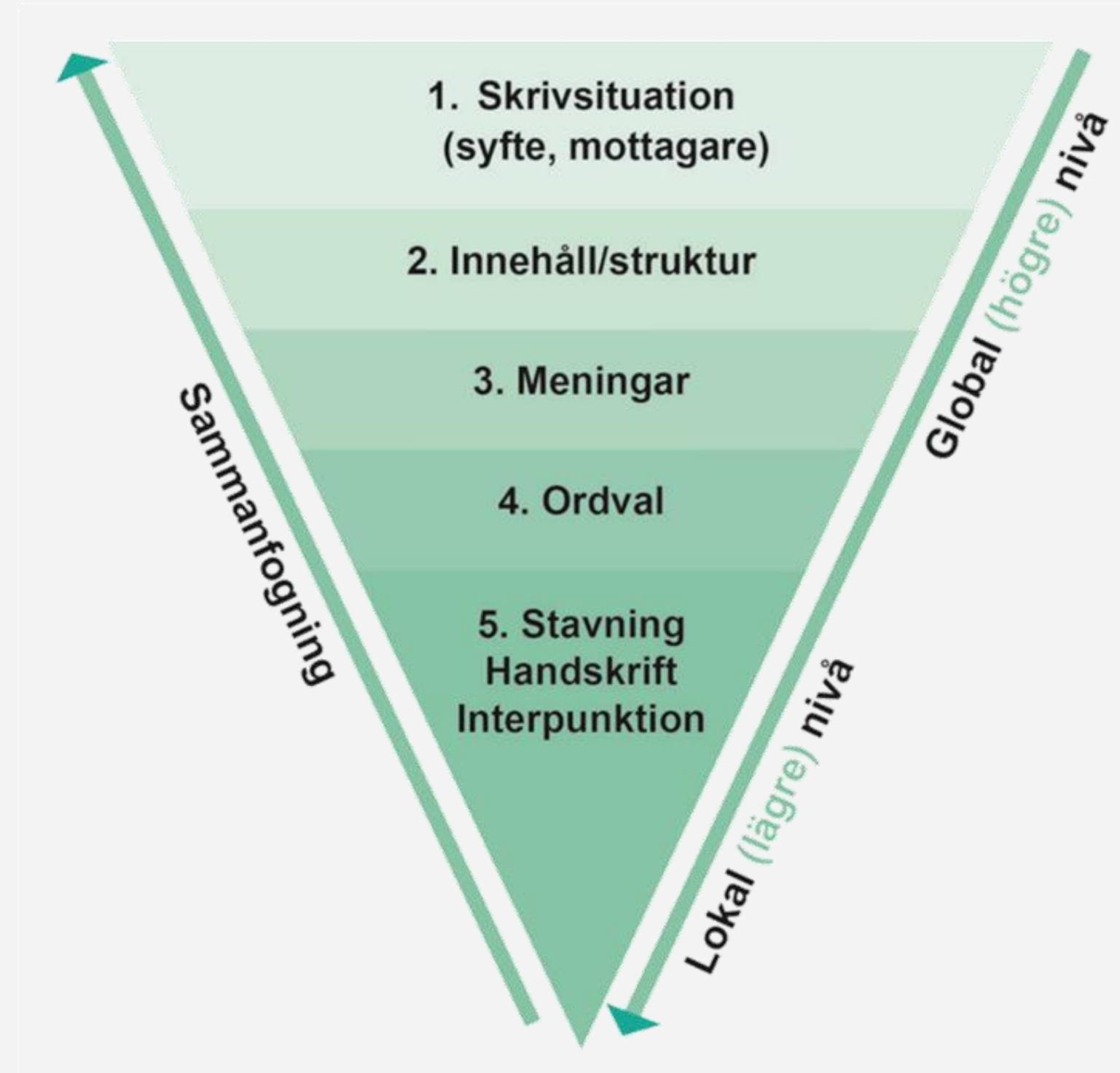

Språkinriktad didaktik

- **Interaktion** - främja många olika tillfällen i undervisningen där eleverna får använda sitt språk aktivt och i interaktion med andra.
- **Rik kontext** - utgå från elevernas förförståelse och tidigare erfarenheter inom ett ämnesområde.
- **Språkligt stöd** - utformas och konkretiseras beroende på elevgruppen och deras behov, men även på ämnet och vilka ämnesspråkliga krav som ställs.

Texttriangeln - en modell där texten är central

Figur. Texttriangeln (Skolforskningsinstitutet, 2024 efter Dysthe m. fl., 2011).

Språkstörning i SO-ämnena

1

Argumenterande text

Jag vill ge min åsikt angående _____

_____

Jag anser att _____

_____

I den här frågan har jag följande argument

För det första _____

_____

Ett exempel är _____

För det andra _____

Ett exempel är _____

Dessutom _____

2

Argumenterande text

Jag vill ge min åsikt angående jordens regnskogar. Olaglig avverkning leder till att djur och växter utrotas och att klimatet förändras. Klimatet förändras när inte träden kan ta hand om växthusgaserna som människorna släpper ut. Till exempel från gamla kylskåp _____

_____

Jag anser att politikerna i alla länder behöver agera NU. _____

_____

I den här frågan har jag följande argument. För det första borde produkter av regnskogsträ förbjudas. Ett exempel är utemöbler. _____

_____

För det andra borde produkter med palmolja förbjudas. Ett exempel på det är snacks. _____

Dessutom _____

3

Till hela jordens politiker

Jag vill ge min åsikt angående skövlandet av jordens regnskogar. Olaglig avverkning leder till att djur och växter utrotas och att klimatet förändras. Klimatet förändras när inte träden kan ta hand om växthusgaserna som människorna släpper ut.

Jag anser att politikerna i alla länder måste agera NU!

I denna fråga har jag följande argument. För det första borde produkter av regnskogsträ förbjudas. Ett exempel på det är utemöbler. För det andra borde produkter med palmolja förbjudas. Ett exempel på det är snacks. Dessutom borde utsläppen av växthusgaser minskas. Ett exempel på det är bättre återvinning av gamla kylskåp.

Hur upplever ungdomar med DLD språk och kommunikation i skolan?

(Ekström, Sandgren, Sahlén & Samuelsson, 2023).

[Sammanfattning av de viktigaste slutsatserna från Ekström och kollegor \(2023\), gjord av Anna-Eva Hallin \(2023\).](#)

Resultat

- Individ, situation, samtalspartner och social kontext påverkar kommunikationen
- Språklig förmåga varierar beroende på sammanhang
- Trygghet stärker – stress försämrar språklig förmåga
- Störst svårigheter i mötet med skolans formella språkkrav
- Vardagsspråk i kompisrelationer fungerar bättre
- Jämförelser med jämnåriga kan skapa negativa känslor
- Återkommande upplevelse av att bli missförstådd

Insatser måste rikta sig både mot de språkliga förmågorna och mot sociala, kontextuella och emotionella faktorer.

Helheten – samspelet mellan kommunikation, relationer och lärande – är avgörande för att elever med språkstörning/DLD ska kunna vara delaktiga i skolan.

Och viktigast av allt - vi måste lyssna på eleverna själva!

Läs mer om språkstörning och dyslexi

<https://kunskapsguiden.se/omraden-och-teman/funktionshinder/sprakstorning>

<https://www.spsm.se/studiepaket-sprakstorning>

<https://www.spsm.se/funktionsnedsattningar/las--och-skrivsvarigheterdyslexi>

<https://www.spsm.se/funktionsnedsattningar/sprakstorning>

[Arbeta med språkstörning i SO-undervisningen, SPSM](#)

[Arbeta med språkstörning i matematikundervisningen](#)

[Arbeta med språkstörning i NO-undervisningen](#)

[Samlad information om språkutveckling och språkstörning på flera olika språk](#)

[Forskningsöversikt om dyslexi från 2025](#)

[Blogg med tips på bl.a appar, dataprogram och andra lärverktyg och hjälpmedel vid språkstörning och läs- och skrivsvårigheter/dyslexi](#)

[Dyslexiförbundets 9-punktslista](#)

Bruce B. (2020). *Från sårbarhet till hållbarhet i lärande och undervisning*. Studentlitteratur.

Milerad, J. Swensson, M. (2025). *Medicinsk elevhälsa för rektorer, lärare och elevhälsoteam*. Studentlitteratur

[*"It depends on who I'm with': How young people with developmental language disorder describe their experiences of language and communication in school"*](#) (Ekström, Sandgren, Sahlén & Samuelsson, 2023).

Tack för uppmärksamheten!

Annelie Westlund

Marika Habbe